

คุณธรรมสำหรับครูตามหลักพุทธศาสนา

ธวัชศัณย์ ตั้งปณิธานวัฒน์¹, จารึก สระอิศ², ตูแวยูโซะ กุจิ³¹อาจารย์ แขนงวิชาพลศึกษา หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี²อาจารย์ แขนงวิชาพลศึกษา หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี³อาจารย์ แขนงวิชาพลศึกษา หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

บทคัดย่อ

ชีวิตของผู้คนในปัจจุบัน ล้วนมีสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตัวเรามากมายซึ่งเป็นเรื่องปกติธรรมดา เป็นวิถีชีวิตที่อยู่เคียงคู่กับการดำรงชีวิตของเรา เช่นการทำงานของร่างกาย อาทิ การหายใจ อัตราการเต้นของหัวใจ การย่อยอาหาร การขับถ่าย การพักผ่อน การคิดวิเคราะห์ การเคลื่อนไหวร่างกาย ซึ่งล้วนแล้วแต่จะต้องมีการทำงานสัมพันธ์กัน แต่สิ่งหนึ่งที่ทำงานควบคู่ไปกับการทำงานของร่างกาย คือ จิตใจ ความรู้สึกนึกคิด

การควบคุมอารมณ์ จิตใจเป็นสิ่งที่ควบคุมการทำงานของร่างกายที่บ่งบอกถึงความต้องการและส่งผลไปสู่การปฏิบัติทางกาย เป็นการพัฒนาความเป็นคน คือการพัฒนาเรื่องของจิตใจ การควบคุมตนเอง การเรียนรู้ การมีคุณธรรม จริยธรรมประจำใจเพื่อเป็นแบบแผนการดำเนินชีวิตเป็นเครื่องมือขัดเกลาจิตใจในการฝึกปฏิบัติเพื่อให้เป็นคนที่มีสมบูรณ์ มีความดีงามภายในจิตใจจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างมากในโลกยุคปัจจุบัน ครู เป็นคนที่มีบทบาทสำคัญมากในเรื่องของภาระหน้าที่ความรับผิดชอบในการสั่งสอนผู้เรียน ถ่ายทอดวิชาความรู้ ขัดเกลาจิตใจให้ผู้เรียนมีความประพฤติดี เป็นคนดี เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติต่อไป การที่ครูมีการนำหลักพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรม จริยธรรม และหลักทางพุทธศาสนามาอบรมสั่งสอนผู้เรียนให้เป็นคนดีมีความประพฤติดีจึงเป็นเรื่องที่ควรส่งเสริมให้เกิดขึ้นท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่ยึดวัตถุนิยมมากกว่าความดีงามภายในจิตใจ ดังนั้นการส่งเสริมการนำหลักพุทธศาสนาใช้ในการขัดเกลาอบรมสั่งสอนผู้เรียนจึงเป็นการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมเพื่อส่งเสริมจิตใจที่ดีงามอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: คุณธรรม พุทธศาสนา

Virtues for teachers according to Buddhist principles

Tawatsak Tangpanithanwat¹, Jareuk Saraid², Tuwae – yusoh Kuji³

¹Lecturer Department of Physical Education Faculty of Education, Prince of Songkla University Pattani Campus

²Lecturer Department of Physical Education Faculty of Education, Prince of Songkla University Pattani Campus

³Lecturer Department of Physical Education Faculty of Education, Prince of Songkla University Pattani Campus

Abstract

People's lives nowadays all have things That happens to us a lot, which is normal. It is a way of life that is in harmony with our life. such as bodily functions such as breathing, heart rate, digestion, excretion, relaxation, analytical thinking body movement All of which must be related to each other. But one thing that works in tandem with the functioning of the body is the mind, the feeling emotional control The mind governs bodily functions that indicate needs and result in physical action. is the development of human is the development of the mind Self-control, learning, having morals and ethics as a lifestyle pattern are the tools to refine the mind in practice to become a perfect person. Having goodness within the mind is therefore very important in today's world. Teachers play a very important role in the responsibility of teaching students. transfer knowledge purify the minds of learners to have good behavior and be a good person as an important force in the further development of the nation The fact that teachers have applied Buddhist principles related to morality, ethics and Buddhist principles to teach students to be good people with good behavior is therefore something that should be promoted in the midst of the change of society that is more materialistic than morality. beautiful in the heart Therefore, promoting the use of Buddhist principles in polishing Training and teaching students, therefore, the development of morality. Ethics to promote a truly good heart

Keywords: Morality Buddhism



ความสำคัญของปัญหา

ชีวิตของผู้คนในปัจจุบัน ล้วนมีสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับตัวเรามากมายซึ่งเป็นเรื่องปกติธรรมดา เป็นวิถีชีวิตที่อยู่เคียงคู่กับการดำรงชีวิตของเรา เช่นการทำงานของร่างกาย อาทิ การหายใจ อัตราการเต้นของหัวใจ การย่อยอาหาร การขับถ่าย การพักผ่อน การคิดวิเคราะห์ การเคลื่อนไหวร่างกาย ซึ่งล้วนแล้วแต่จะต้องมีการทำงานสัมพันธ์กัน แต่สิ่งหนึ่งที่ทำงานควบคู่ไปกับการทำงานของร่างกาย คือ จิตใจ ความรู้สึกนึกคิด การควบคุมอารมณ์ จิตใจเป็นสิ่งที่ควบคุมการทำงานของร่างกายที่บ่งบอกถึงความต้องการและส่งผลไปสู่การปฏิบัติทางกาย เป็นการพัฒนาความเป็นคน คือการพัฒนาเรื่องของจิตใจ การควบคุมตนเอง การเรียนรู้ การมีคุณธรรม จริยธรรมประจำใจเพื่อเป็นแบบแผนการดำเนินชีวิตเป็นเครื่องมือขัดเกลาจิตใจในการฝึกปฏิบัติเพื่อให้เป็นคนที่สมบูรณ์ มีความดีงามภายในจิตใจจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างมาในโลกยุคปัจจุบัน ครู เป็นคนที่มีบทบาทสำคัญมากในเรื่องของภาระหน้าที่ความรับผิดชอบในการสั่งสอนผู้เรียน ถ่ายทอดวิชาความรู้ ขัดเกลาจิตใจให้ผู้เรียนมีความประพฤติดี เป็นคนดี เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติต่อไป การที่ครูมีการนำหลักพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรม จริยธรรม และหลักทางพุทธศาสนามาอบรมสั่งสอนผู้เรียนให้เป็นคนดีมีความประพฤติดีจึงเป็นเรื่องที่ควรส่งเสริมให้เกิดขึ้นท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่ยึดวัตถุนิยมมากกว่าความดีงามภายในจิตใจ

คุณธรรม คือ อะไร แตกต่างจากจริยธรรมอย่างไร

คุณธรรม (Morality/Virtue) และจริยธรรม (Ethics) เป็นคำศัพท์ที่มีความหมายใกล้เคียงกันทั้งในภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ตามที่บัญญัติไว้ใน (พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2542)

“คุณธรรม” หมายถึง สภาพคุณงามความดีเป็นสภาพคุณงามความดีทางความประพฤติและจิตใจ ซึ่งสามารถแยกออกเป็น 2 ความหมาย คือ

1. ความประพฤติดีงาม เพื่อประโยชน์สุขแก่ตนและสังคม ซึ่งมีพื้นฐานมาจากหลักศีลธรรมทางศาสนา ค่านิยมทางวัฒนธรรม ประเพณีหลักกฎหมาย จรรยาบรรณวิชาชีพ

2. การรู้จักไตร่ตรองว่าอะไรควรทำไม่ควรทำ และอาจกล่าวได้ว่า คุณธรรม คือ จริยธรรมแต่ละข้อที่นำมาปฏิบัติจนเป็นนิสัย เช่น เป็นคนซื่อสัตย์ เสียสละ อดทน มีความรับผิดชอบ ฯลฯ

“จริยธรรม” แปลว่า ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม ซึ่งก็คือกฎเกณฑ์ความประพฤติของมนุษย์ซึ่งเกิดขึ้นจากธรรมชาติของมนุษย์เอง ความเป็นผู้มีปรีชาญาณ (ปัญญาและเหตุผล) ทำให้มนุษย์มีมโนธรรม รู้จักแยกแยะความถูก ผิด ควร ไม่ควร โดย จริยธรรมมีลักษณะ 4 ประการ คือ

1. การตัดสินใจทางจริยธรรม (Moral Judgement) บุคคลจะมีหลักการของตนเอง เพื่อตัดสินใจการกระทำของผู้อื่น

2. หลักการของจริยธรรมและการตัดสินใจเป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในตัวบุคคลก่อนที่จะปฏิบัติกรต่าง ๆ ลงไป

3. หลักการทางจริยธรรมเป็นหลักการสากลที่บุคคลใช้ตัดสินใจในการกระทำสิ่งต่าง ๆ

4. ทักษะเกี่ยวกับจริยธรรมได้มาจากความคิดของบุคคลหรืออุดมคติของสังคมจนเกิดเป็นทัศนคติในการดำรงชีวิตของตน และของสังคมที่ตนอาศัยอยู่

สอดคล้องกับ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ พ.ศ.2550 ลงวันที่ 13 กรกฎาคม พ.ศ.2550 ซึ่งได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2550 ได้กำหนดความหมายของ “คุณธรรม” ว่าหมายถึง สิ่งที่มีคุณค่า มีประโยชน์เป็นความดีงาม เป็นมโนธรรม เป็นเครื่องประดับประดาใจให้เกลียดความชั่ว กลัวบาปไฟความดีเป็นเครื่องกระตุ้นผลักดันให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบ เกิดจิตสำนึกที่ดีมีความสงบเย็นภายในเป็นสิ่งที่ต้องปลูกฝังโดยเฉพาะเพื่อให้เกิดขึ้นและเหมาะสมกับความต้องการในสังคมไทย และคำว่า



	2.ความรักและศรัทธา 3.ความเมตตา 4.ความบริสุทธิ์ใจ 5.เป็นแบบอย่างที่ดี 6.มีมนุษยสัมพันธ์ 7.ความจริงใจ 8.ความสามัคคี 9.เป็นผู้นำของสังคม สำนักเลขาธิการคุรุสภา (2549 : 44)	➔
--	---	---

สถานการณ์วิกฤติด้านคุณธรรมในปัจจุบัน

ในปัจจุบันสังคมไทยประสบกับปัญหาต่างๆ มากมายการฉ้อราษฎร์บังหลวงการทุจริต คอร์รัปชัน จากข้อมูลข่าวสารที่ปรากฏในสื่อหลายๆประเภทแสดงให้เห็นว่าปัจจุบัน ผู้บริหารครูอาจารย์และผู้ใหญ่ใน สังคมจำนวนมากยังขาดคุณธรรมและจริยธรรม แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนและกลุ่มของตนอย่างขาด มนุษยธรรม ขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อนมนุษย์ลุ่มหลงในอบายมุข การมรณกรรมพฤติกรรมที่ไม่ดีเหล่านั้นนับวันจะทวีจำนวนมากร่วมกับความเสื่อมโทรมที่เพิ่มระดับสูงขึ้น ปัจจุบัน พบว่ามีสถิติเกี่ยวกับ พฤติกรรม การทุจริต และประพฤติมิชอบในวงราชการ โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นการกระทำของข้าราชการ กระทั่งวงศีกษาธิการ (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวง ราชการ, 2541) อีกทั้งในสภาพที่เป็นจริงผู้บริหารจำนวนไม่น้อยมีข้อบกพร่องในด้านการปฏิบัติงาน ไม่ปฏิบัติตามหลักคุณธรรม จริยธรรม ตามความคาดหวังของสังคม มีการกระทำผิดวินัยต่อเนื่อง ไม่ประพฤติตนเป็น แบบอย่างที่ดีซึ่งพบได้จากข่าวทางหน้าหนังสือพิมพ์และสื่อมวลชน

แล้วเราจะใช้ชีวิตในสังคมอย่างไร

ในพุทธศาสนาเชื่อว่าชีวิตคนเราหนีไม่พ้นการเกิด แก่ เจ็บ ตาย คือ เรื่องธรรมดา ธรรมชาติ เป็นสัจธรรมของชีวิต ที่ทุกคนทุกชีวิต ต้องเป็นไปตามกฎนี้ คือ ชีวิตมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ไม่หยุด และจบลงด้วยความตาย มนุษย์ที่ช่วงของชีวิต เกิด ทารก วัยเด็ก วัยหนุ่ม วัยเติบโต วัยแก่ชรา และหมดชีวิตด้วยการจากไปมนุษย์บางคนโชค ดี ก็เดินไปตามกฎเกณฑ์ตามปกติ แต่บางคน ก็ไปถึงจุดจบก่อนเวลาอันควร คนเราเกิดมา เมื่อเกิดมาแล้วก็มีการสิ้นสุด ชีวิตนี้มีช่วงเวลาจำกัด มีการเกิดและการตาย จึงควรคิดว่าในระหว่างนั้นจะใช้ชีวิตกันอย่างไร ผู้ที่เห็นความสำคัญ ของชีวิตก็ย่อมเห็นว่าการเกิดเป็นเรื่องสำคัญ เพราะถ้าไม่มีการเกิด ชีวิตก็เริ่มต้นและเจริญต่อมาไม่ได้ วันเกิดนั้นในแง่หนึ่งจึงถือว่าเป็นวันของชีวิตและเป็นวันที่เตือนใจเราว่า การเกิด คือ การที่เราได้ชีวิตมาเมื่อเราได้ชีวิตมาแล้วเราจะใช้ ชีวิตกันอย่างไร (สังเวชน ประเดิมดี, 2543 : 42)

สิ่งหนึ่งเราควรมองว่ามนุษย์มีศักยภาพในการที่จะทำความดีหรือความชั่ว ชีวิตของคนเราเป็นเรื่องของการพัฒนาตนเอง การใช้ชีวิตหรือการดำเนินชีวิตก็คือการฝึกฝนพัฒนาตนเอง หรือพัฒนาชีวิตนี้ให้มีความดีงามถึง ความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น คนเราเมื่อเกิดมาเริ่มต้นก็มีวิชา มีความไม่รู้และยังไม่มีความสามารถอะไรต่างๆ แต่เราสามารถพัฒนาชีวิตของเราได้ ฝึกฝนตนเองได้ พระพุทธศาสนาถือว่า มนุษย์เป็นสัตว์ที่ฝึกได้และเป็นสัตว์ที่ฝึกได้เป็น พิเศษยิ่งกว่าสัตว์ชนิดใดๆ มนุษย์ต่างจากสัตว์ ซึ่งถ้าฝึกแล้วจะทำอะไรได้มากมาย ความพิเศษของมนุษย์อยู่ที่การฝึก คือ ถือว่ามนุษย์เกิดมายังไม่สมบูรณ์ ความสามารถยังไม่สมบูรณ์ สติปัญญายังไม่สมบูรณ์ คุณธรรมก็ยังไม่สมบูรณ์ เราจึงพยายามพัฒนาให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น มนุษย์นี้ถ้าไม่ฝึกแล้ว อาจจะต่ำทรามหรือด้อยกว่าสัตว์ทั้งหลายที่อาศัย สัตว์ชาติญาณได้มากกว่ามนุษย์ จะเห็นได้จากสัตว์หลายอย่างพอเกิดมาก็เดินได้ ว่ายน้ำได้ หากินได้แต่มนุษย์นี้ใน



ขณะที่เกิดมานั้นทำอะไรไม่ได้เลย ทั้งไว้ก็ตาย สู้สัตว์อื่นไม่ได้ แม้แต่การดำเนินชีวิตก็ต้องสอนทุกอย่างไม่เหมือนสัตว์อื่นๆ ที่มีสัญชาตญาณช่วย ถ้ามนุษย์ไม่มีการฝึกก็แพ้สัตว์ทั้งหลาย แต่ถ้าฝึกดีแล้วก็ไม่แพ้สัตว์ชนิดใดก็ได้เลย

ชีวิตของคนเราเป็นสิ่งที่มีความค่าและมีความหมาย การดำเนินชีวิตที่เป็นคนได้ จะต้องมีการเรียนรู้ ศึกษาและพัฒนาตนเอง ฝึกปฏิบัติด้วยตนเองจนเกิดมีทักษะประสบการณ์ มีความชำนาญ รู้แจ้งเห็นจริง ปัญญาเกิด และสามารถใช้ปัญญาในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมตามความเป็นจริง มีความดีงาม ชีวิตมีความอิสระเสรี หลุดพ้นจากปัญหา เพราะสามารถแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้องดีงาม ทำให้เกิดความสันติสุข มีความสมดุลของชีวิตได้อย่างสมบูรณ์ ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเรียนรู้เพื่อสร้างปัญญาให้เกิดขึ้นแก่ตนเอง (สังเวียน ประเดิมตี, 2543 : 42)

ปัญญา คือ อะไร เกิดขึ้นได้อย่างไร มีความสำคัญอย่างไร

วิชัย เทียนถาวร (2564) ได้กล่าวว่า “ปัญญา” เปรียบเหมือนกุญแจดอกสำคัญของชีวิตคน เกิดจากการที่บุคคลมีจิตตั้งมั่น มีความมั่นคงในอารมณ์ ไม่หวั่นไหวในสิ่งต่างๆ ที่มาช่วย กระตุ้น เร่งเร้าให้เกิด “กิเลส” กล่าวคือ ไม่คิดชั่ว ไม่พูดชั่ว ไม่ทำชั่ว นั่นคือการมี “สมาธิ” เช่นเดียวกัน “สมาธิ” จะเกิดขึ้นได้ก็ต้องเป็นผู้ที่ระลึกรู้สึกตัวอยู่ตลอดเวลา ทุกขณะจิต ทุกลมหายใจเข้า ลมหายใจออก ไม่หวั่นไหวต่อสิ่งต่างๆ มากกระทบทางโสตประสาททั้ง 6 รูป เสียง กลิ่น รส ผ่านมาทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ หรืออีกนัยยะหนึ่งเป็นผู้ที่ปฏิบัติเคร่งครัดใน “ศีลธรรม” ที่ดีงาม หรือเป็นผู้มีทาน ศีล ภาวนา จนเข้าสู่ภูมิ “ปัญญา” ได้เช่นกัน

ผู้มี “ปัญญา” คือ ผู้ที่ความคิดมีการไตร่ตรอง ถึงเหตุ ถึงผล ข้อดี ข้อเสีย วิเคราะห์อย่างละเอียดถี่ถ้วน อันนำมาซึ่งกระบวนการ “ตัดสินใจ” ที่จะกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง คือ “ถูกต้อง เป็นธรรม และมีคุณค่า”

“ปัญญา” จึงมีอำนาจเหนือ “ความคิด” คือ ปัญญามีอำนาจเหนือกิเลสนั่นเอง เพราะเมื่อ “ปัญญา” ควบคุมความคิดได้ ความคิดก็จะไม่ “ปรุงแต่ง” ไปก่อ “กิเลส” ที่มีอยู่เต็มโลก ให้โลดแล่นเข้าประชิดติดใจ จึงเป็นการ “ควบคุมกิเลส” ได้พร้อมกับควบคุมความคิด ความเกิดเป็นทุกข์ เพราะความเกิดนำมาซึ่ง “ความแก่ ความเจ็บ ความตาย ความพลัดพรากจากของรักของชอบ และความไม่สมประสงค์ด้วยสิ่ง “ปรารถนาทั้งปวง” ความทุกข์เหล่านี้หนีไม่พ้นเพราะเป็นผลตามมาของ “ความเกิด” อย่างแน่นอน

ความทุกข์ทางกาย หนีพ้นได้ด้วย “ความไม่เกิด” เท่านั้น

ส่วนความทุกข์ทางใจ หนีพ้นได้ด้วย “ความคิด”

ทางเกิดของปัญญา : ปัญญาหรือเหตุผลจะแสดงออกในรูปของความคิด คือ ต้องคิดให้ดี คิดให้ถูก คิดให้เป็น คิดให้ชอบด้วย “ปัญญา” จึงจะทำงานได้ดี ที่มีการกล่าวกันว่าพูดอะไร ทำอะไร คิดอะไร คิดนั้นเลือกทำอะไรให้ใช้ “ปัญญา” ก็คือให้มีเหตุผลนั่นเอง

ความคิดมีความสำคัญอย่างไร เพราะว่าไม่คิดให้ถูกให้ชอบก่อนปัญญาก็ย่อมไม่ปรากฏขึ้นได้ คือ ไม่คิดให้ปัญญาฉายแสง ขจัดความมืดมัวก่อน ความเศร้าหมองก็สลายไปจากใจไม่ได้ ในทางตรงกันข้าม ไม่คิดให้ผิดให้ไม่ชอบก่อน ความรู้ก็ไม่ถูกปรากฏขึ้น คือไม่คิดให้มีดีมีคุณ ความทุกข์ร้อนใจก็ไม่เกิด “ความคิด” จึงสำคัญนัก (วิชัย เทียนถาวร, 2564)

พึงระลึก “ความคิด” ให้จงดี ให้ใช้ความคิดที่เป็นการให้แสงแห่งปัญญาฉายออก อย่าให้ “ความคิด” ที่ปิดกั้นทาง มีให้แสงแห่งปัญญาปรากฏได้ อานุภาพแห่ง “ปัญญา” มีผลอย่างไร

“สติ” ต้องรู้ก่อนว่า กิเลส คือ โลภะ หรือ ราคะ โสหา โมหะ ตัวใดที่ทำการเข้ามามีอำนาจประชิดกาย จิตใจเรา เมื่อมี “สติ” รู้ (ระลึกรู้สึกตัวตลอดเวลา) ก็ให้ใช้ “ปัญญารู้” คือให้ใช้ “ปัญญา” เป็นอาวุธ หรือ “กุญแจ” ดอกสำคัญที่จะไขข้อข้องใจหรือขจัดตัว “กิเลส” ทำลายออกไป ด้วยกระบวนการความคิดง่ายๆ ว่า กิเลสเป็นความเศร้าหมอง กิเลสไม่มีความโลภ ความโกรธ หรือความหลง ยังผลให้เป็น “ทุกข์” เป็นร้อน ร้อยแปดประการ เมื่อปรารถนาความไม่เป็นทุกข์ ต้องไม่ยอมตกอยู่ใต้อำนาจ ความโลภ ความโกรธ ความหลง ต้องไม่โลภ ไม่โกรธ ไม่หลง



ไม่มีสิ่งใดที่น่ากลัวเสมอความไม่สบายใจ

ไม่มีอะไรเลย มีค่าเสมอกับ “จิตใจ”

สมบัติทั้งปวงที่จะเกิดจากความโลภ ก็มีค่าไม่คุ้มกับความเสียหายที่จะเกิดแก่ “จิตใจ” จึงควรรักษา “ใจ” ไม่ให้เสียหาย ไม่ให้เศร้าหมอง ด้วยความบดบังของ “กิเลส” ห่างไกลกิเลสย่อมพ้นทุกข์ได้

คนไทยทุกวันนี้ตายก่อนวัยอันควร (ตายอายุน้อย) เพิ่มขึ้นทุกวัน ขณะเดียวกันก็มีคนอายุยืนเพิ่มสูงขึ้น แต่โดยรวมแล้ว “ชีวิตทุกคนน้อยนัก” น้อยจริง ๆ และวาระสุดท้ายก็มาถึงวินาทีใดวินาทีหนึ่งหาไม่รู้ จึงไม่ควรประมาทอย่างยิ่ง” ถ้าจะอายุยืนไม่มีปัญหาชีวิต ดังนั้น...ชีวิตนี้อย่าประมาทอย่างยิ่ง คิดให้ห่างไกลกิเลสไม่ว่าจะเป็นเหล่า บุหรี่ ยาเสพติดของเขา ก็ลักขโมยหรือพูดบด อายากินนกใจจะขาดก็ยิ่งนกให้ตาย ต้อง “ระงับ” ใจให้ได้ เพราะความห่างไกลกิเลสเท่านั้น ที่จะพาให้เขาห่างไกลทุกข์ได้

“ความคิด” นั้น แก้กิเลส ดับกิเลส คือ ทำร้อนให้เป็นเย็นได้ ความสำคัญคือต้องคิดให้เป็น คิดให้ถูกเรื่อง ถูกจริตนิสัยคน ความสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ เราต้องหมั่นฝึกฝนกายใจสม่ำเสมอ ให้เป็นอัตโนมัติชีวิต (Automatic) ด้วยความจริงใจจริงจัง จะดับร้อนในใจของตน (วิชัย เทียนถาวร, 2564)

เมตตา : เครื่องดับความร้อนของกิเลสอีกชนิดหนึ่ง : นอกจากกระบวนการฝึกหัด “ความคิด” แล้ว “เมตตา” ยังเป็นเครื่องมือดับกิเลสได้ชั้นดีไม่น้อยทีเดียว แต่ผู้ปรารถนาจะต้องเป็นผู้มีเมตตา : ต้องอบรมใจอย่างจริงจัง ต้องคิดจนใจอ่อนละมุนด้วย “เมตตา” มีความรู้สึกเห็นใจ “ความทุกข์” ของเพื่อนร่วมทุกข์ทั้งปวง ไม่ว่าจะเห็นหน้าใคร ก็จะต้องเห็นความทุกข์เขาเสมอไป แม้เป็นเพียงคิดเอาเท่านั้นว่าคนนั้นคนนี้อาจกำลังมีทุกข์ เช่นเดียวกับที่ตนเองเคยมี อันการคิดถึงใจตน เมื่อยามทุกข์ร้อนนั้นเป็นวิธีที่จะทำให้เข้าใจซาบซึ้งในความทุกข์ของผู้อื่นได้อย่างดี เราเป็นทุกข์อย่างไร คนอื่นก็ทุกข์เช่นเดียวกันและปรารถนาจะได้รับเมตตา เห็นใจ ช่วยคลายทุกข์ให้กันทุกคนเป็น “ทุกข์” ทั่วทั้งกาย ใจ หัดฝึกมองให้เป็นความทุกข์ของผู้อื่นบ้าง? ว่าเป็นอย่างไร แล้วเราจะเข้าใจได้อย่างลึกซึ้งใน “คุณค่า” ประมาณได้ว่า “เขาทุกข์สุขอย่างไร เราก็ทุกข์สุขอย่างนั้น” ฝึกเอาใจเขามาใส่ใจเรา

การเฝ้าคิดว่าทุกคนที่มีความคิดทั้ง ๆ ที่ภายนอกเขาดูเป็นสุขแต่จิตภายในไม่รู้ ดังคำพังเพยที่ว่า “หน้าชื่นอกตรม” หรือ “รู้หน้าไม่รู้ใจ” ก็ได้ ก็น่าสงสัยว่าจะมีการคิดในแง่ร้ายจนเกินไปหรือ ผู้ที่คิดเช่นนั้นเป็นคนหาความสุขใจไม่ได้ หรือเต็มไปด้วยความทุกข์ทั้งชีวิต จิตใจ ทุกเวลาในที่หรือ ที่จริงก็น่าสงสัยเช่นนี้เหมือนกันอยู่ที่ว่า ผู้ตั้งใจคิดให้ เห็นความทุกข์ของผู้อื่นนั้น มีจิต “เมตตา” เป็นพื้น มุ่งคิดเช่นนั้นเพื่ออบรม “เมตตา” ให้ฝังแน่นยิ่งขึ้น...ดังนั้นผลที่จะเกิดจากการเห็นความทุกข์ของผู้อื่น จึงจักไม่เป็นอื่น ๆ นอกจากความเมตตา ที่เพิ่มขึ้นเป็นสำคัญเท่านั้น

“ดับความโกรธด้วยเมตตา” : คนเรามักจะร้อนกร้อนใจเหมือนไฟสุ่มทรวง ออกสัน มือสั่น หน้าตาขมวด มือเท้าเกร็งไปทั่วร่างกาย บางรายเคยมีมธุรสจาก ก็ถึงคราแต่เปิดเปิง นี่คือสภาพของคนโกรธ ฉะนั้นเมื่อใจกำลังจะเกิดความโกรธ มีจิตใจร้อนรน เพราะการกระทำ คำพูดของคนใดคนหนึ่ง ผู้มุ่งมั่นเมตตาให้เกิดในใจตน จะสามารถหยุดความโกรธได้อย่างไม่ยากจนเกินไปนัก เพียงด้วยความมึนสติรู้ว่าเรากำลังโกรธเขาแล้ว เพราะเขาพูด เขาทำไม่เหมาะสมอยู่แล้วอย่างยิ่ง เมื่อสติรู้อารมณ์ตนเช่นนั้น ผู้มั่นคงในการอบรมเมตตา ก็ดำเนินดับวิธีความโกรธต่อไปอย่างได้ผล

“แสงแห่งปัญญา พลิกดับกิเลสได้” จริงหรือไม่ เรื่องของกิเลสกับจิตนั้น เป็นเรื่องแลเห็นได้ยากมาก เพราะเป็นนามธรรมทั้งหมด ต้องยอมเชื่อท่านผู้รู้ ที่ปฏิบัติ รู้แจ้งแล้วว่า มีกิเลสห้อมล้อมจิตใจอยู่จริง ก็ยังเป็นจิตใจของผู้ยังมิได้มีจิตใจของพระอรหันต์ที่ไกลกิเลสแล้วสิ้นเชิง แต่มีความแตกต่างกันได้ที่จิตบางดวง กิเลสห้อมล้อมเพียงบางเบา เพราะยังมีแสงแห่งปัญญาที่แรงกล้ากว่าแรงกิเลส คอยขจัดปิดเป่าให้หนีไปไกลได้ แต่บางดวงกิเลสห้อมล้อมหนาแน่น ยิ่งขึ้นไปทุกที เพราะไม่มีแสงแห่งปัญญา ที่แรงกล้าพอจะมาพลิกดับกิเลสได้เลย (วิชัย เทียนถาวร, 2564)



พระพุทธศาสนา ถือเป็นศาสนาแห่งปัญญาสูงสุด คือ เป็นศาสนาที่อบรมให้ไม่เป็น “ทาส” ของความมืดมิดคือ “กิเลส” เป็นเครื่องมือทำลายความมืดมิดที่อยู่ด้วยกับทุกคนแล้ว แต่ต้องลับให้คม ให้กล้า ให้มีกำลัง ด้วย “ปัญญา” เสริมพลังด้วยเครื่องมือที่สำคัญยิ่งคือ

– เครื่องมือนั้นคือ “ความคิด” แต่คนเราต้องอบรม ฝึกหัดให้เป็นความคิดที่ดี ที่ถูก ที่ชอบ จึงจะปรากฏแสงแห่งปัญญาสว่างไสว ชับโล่กิเลสแห่งความมืดให้ห่างไกลได้ ตั้งแต่ชั่วครั้งชั่วคราวจนถึงตลอดไป ภายใต้จิตใจที่มีความ “เมตตา”

“ปัญญา” คือ “สมบัติล้ำค่าที่ไม่มีสิ่งใดเสมอเหมือน” “ผู้มุ่งมั่นไกลจากความทุกข์ พึงควบคุมความคิดให้ดี” อย่าปล่อยใจให้คิดปรุงแต่งไปจนลุ่มหลงในความสวยงาม มีราคะก็ให้คุมด้วยการท่องพุทโธ ธัมโม หรือสังโม ก็ได้

คิดถึงอิสระทั้งสามประเสริฐสุด คิดให้ได้ทันเวลาก่อนที่จะไปไขว่คว้าเอาของเหล่านั้นมาเป็นของตน แม้จะเป็นการได้มาอย่างถูกต้องทุกประการ แต่ก็จะเป็นการปล่อย “ความโลภ” ให้ครอบคลุมจิตของเราได้ไม่เท่าเสีย

สรุปได้ว่า สมบัติล้ำค่าใดที่ไม่มีค่าเสมอใจที่บางเบาด้วยกิเลส คือความโลภ ความโกรธ ความหลง ผู้มีปัญญาหลายท่าน : เมื่อต้องเคยประสบเคราะห์กรรมจากกิเลส จะไม่รับอย่างเป็นโทษ แต่พยายาม “คิด” รับผิดชอบต่อสิ่งที่เกิด เช่น ให้ปลงว่าเป็น “กรรม” และปลงด้วยการ “คิด” ต่อไปให้เป็นความ “ยินดี” “เบิกบาน ว่ายังดีไม่หนักยิ่งกว่านี้” (วิชัย เทียนถาวร, 2564)

“คิด” เช่นนี้ถูกต้อง เพราะ “คิดใด ๆ” ที่ทำให้เกิดความสุขแม้เพียงเล็กน้อย แม้เพียงชั่วคราวดังน้ำหยดเดียวก็เพียงพอให้ใจ “เป็นสุขได้” ก็พอใจแล้ว ความคิดนั้นเป็นความคิดที่ถูกแท้ เป็น “ปัญญา” ระดับหนึ่ง ที่ถึงจะไม่มากมาย แต่ก็ เป็นสิ่งที่พึงถือว่าเป็น “ปัญญา” ที่อบรมเราให้เจริญต่อ ๆ ไปเป็นนิมิตเพื่อกาย ใจ ที่เป็น “สุข” “ปัญญา” คือ เครื่องมือทรงคุณค่ายิ่งในชีวิตที่อยู่พร้อมด้วย “สติ” อยู่อย่างมี “สมาธิที่มีอยู่” อยู่ในกรอบแห่ง “ศีล 5” พระไตรปิฎกออนไลน์. (2564) กล่าวถึงศีล 5 ไว้ดังนี้

ในศีล 5 แต่ละข้อนั้น มีรายละเอียดหรือกฎเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณาการกระทำแต่ละอย่าง ว่าผิดศีลหรือไม่ แตกต่างกันไปจนครบ ซึ่งหลักเกณฑ์โดยทั่วไปมีดังนี้คือ

การผิดศีลข้อที่ 1 ปาณาติบาต (การฆ่าสัตว์)

การผิดศีลข้อที่ 2 อทินนาทาน (การลักทรัพย์)

การผิดศีลข้อที่ 3 กาเมสุมิฉฉาจาร (การประพฤติผิดทางกาม)

การผิดศีลข้อที่ 4 มุสาวาท (การพูดปด พูดเท็จ โกหก หลอกลวง)

การผิดศีลข้อที่ 5 สุราเมรัยมัชฌมาทัญฐาน (การเสพสุรา เมรัย และของมึนเมาทั้งหลายอันทำให้ประมาท หรือขาดสติ)

เพื่อความก้าวหน้าของชีวิตอย่างยั่งยืนจะต้องศึกษาให้รู้แจ้ง มีปัญญาเพื่อการพัฒนาชีวิตให้เข้าสู่สันติสุขได้อย่างแท้จริง จะต้องศึกษาหลักธรรมให้กว้างขวาง และนำมาฝึกปฏิบัติจนเกิดความชำนาญ สามารถดำรงชีวิตได้อย่างถูกต้อง ด้วยความขยันหมั่นเพียร อดทน อดออม ประหยัด ซื่อสัตย์ และสิ่งที่ควรศึกษาให้รู้แจ้งเข้าใจตามเหตุปัจจัย และนำมาปฏิบัติให้ได้อย่างแท้จริง คือ อริยสัจ 4 และนำชีวิตไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ คือ มรรค 8 (วิกิพีเดีย, 2564)

อริยสัจ หรือจตุราริยสัจ หรืออริยสัจ 4 เป็นหลักคำสอนหนึ่งของพระโคตมพุทธเจ้า แปลว่า ความจริงอันประเสริฐ ความจริงของพระอริยบุคคล หรือความจริงที่ทำให้ผู้เข้าถึงกลายเป็นอริยะ มีอยู่สี่ประการ คือ

1. ทุกข์ คือ สภาพที่ทนได้ยาก ภาวะที่ทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ สภาพที่บีบคั้น ได้แก่ ขาติ (การเกิด) ชรา (การแก่ การแก่) มรณะ (การตาย การสลายไป การสูญสิ้น) การประสบกับสิ่งอันไม่เป็นที่รัก การพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รัก การปรารถนาสิ่งใดแล้วไม่สมหวังในสิ่งนั้น กล่าวโดยย่อ ทุกข์ก็คืออุปาทานขันธ หรือขันธ 5

2. สมุทัย คือ สาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ ได้แก่ ตัณหา 3 คือ กามตัณหา-ความทะยานอยากในกาม ความอยากได้ทางกามารมณ์ ภาวตัณหา-ความทะยานอยากในภพ ความอยากเป็นโน่นเป็นนี่ ความอยากที่ประกอบด้วย



ภาวทฤษฎีหรือสัสตทฤษฎี และ วิภาตค้นหา-ความทะยานอยากในความปราศจากภพ ความอยากไม่เป็นโน่นเป็นนี่ ความอยากที่ประกอบด้วยวิภาทฤษฎีหรืออุจเจททฤษฎี

3. นิโรธ คือ ความดับทุกข์ ได้แก่ ดับสาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ กล่าวคือ ดับต้นเหตุทั้ง 3 ได้อย่างสิ้นเชิง

4. มรรค คือ แนวปฏิบัติที่นำไปสู่หรือนำไปถึงความดับทุกข์ มีองค์ประกอบอยู่แปดประการ คือ 1. สัมมาทิฐิ-ความเห็นชอบ 2. สัมมาสังกัปปะ-ความคิดารชอบ 3. สัมมาวาจา-เจรจาชอบ 4. สัมมากัมมันตะ-ทำการงานชอบ 5. สัมมาอาชีวะ-เลี้ยงชีพชอบ 6. สัมมาวายามะ-พยายามชอบ 7. สัมมาสติ-ระลึกชอบ และ 8. สัมมาสมาธิ-ตั้งใจชอบ ซึ่งรวมเรียกอีกชื่อหนึ่งได้ว่า "มัชฌิมาปฏิปทา" หรือทางสายกลาง

มรรค 8 มีองค์ สรุปลงในไตรสิกขา ได้ดังนี้ 1. อริสติกขา ได้แก่ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และ สัมมาอาชีวะ 2. อริจิตสิกขา ได้แก่ สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ และ 3. อริปัญญาสิกขา ได้แก่ สัมมาทิฐิ และสัมมาสังกัปปะ

1. สัมมาวาจา (วาจาที่ถูกต้อง) หมายถึง การเว้นจากการพูดเท็จ หยาบคาย ส่อเสียด และเพ้อเจ้อ
2. สัมมากัมมันตะ (การปฏิบัติที่ถูกต้อง) หมายถึง เจตนาละเว้นจากการฆ่า การเอาของที่เขาของไม่ได้ให้ และการประพฤติดิในกาม
3. สัมมาอาชีวะ (การหาเลี้ยงชีพที่ถูกต้อง) หมายถึง การเว้นจากมิจฉาชีพ
4. สัมมาวายามะ (ความเพียรที่ถูกต้อง) หมายถึง สัมมปปธาน 4 คือ ความพยายามป้องกันอกุศลที่ยังไม่เกิด ละอกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว ทำกุศลที่ยังไม่เกิด และดำรงรักษากุศลที่เกิดขึ้นแล้ว
5. สัมมาสติ (การมีสติที่ถูกต้อง) หมายถึง สติปัฏฐาน 4
6. สัมมาสมาธิ (การมีสมาธิที่ถูกต้อง) หมายถึง ฌาน 4
7. สัมมาทิฐิ (ความเห็นที่ถูกต้อง) หมายถึง ความรู้ในอริยสัจ 4
8. สัมมาสังกัปปะ (ความคิดที่ถูกต้อง) หมายถึง ความคิดในการออกจากกาม ความไม่พยายาบท และการไม่เบียดเบียน

ในการดำเนินชีวิตที่ต้งาม มีคุณธรรมประจำใจ และได้ฝึกหัดปฏิบัติพัฒนาตนจนมีความเจริญก้าวหน้า แต่บางครั้งอาจเกิดความไม่พอใจไม่ได้ตั้งใจ ดังนั้นเราควรที่จะต้องมีการศึกษาถึง เหตุปัจจัยของธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับความไม่พอใจ ความเป็นทุกข์จะต้องศึกษาทำความเข้าใจ ความเปลี่ยนแปลง ความไม่คงที่ ความไม่เที่ยง ความเสื่อมของร่างกายและจิตใจ ตลอดจนความไม่มีตัวตนก่อให้เกิดความเป็นทุกข์นั้น ควรจะต้องศึกษาถึงเหตุปัจจัยตามกฎของไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ที่เชื่อมโยงถึง ชั้น 5 คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ ทำให้เกิดทุกข์กาย เกิดทุกข์เวทนา สัญญาก็เป็นทุกข์ สังขารก็เป็นทุกข์ตลอดจนถึงเป็นวิญญาณก็เป็นทุกข์ ชั้น 5 มีองค์ประกอบ วิภีพีเดีย. (2564). ดังนี้

ชั้น 5 แปลว่า ตัว, หมู่, กอง, พวก, หมวด ในทางพุทธศาสนาหมายถึงส่วนหนึ่งๆ ของรูปกับนามที่แยกออกเป็น 5 กอง คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ซึ่งเรียกว่า ชั้น 5 หรือชั้นทั้ง 5

1. รูป เป็นสภาพไม่รู้ รู้อมีทั้งหมดมี 28 รูป มหาภูตรูป 4 มี ปฐวีธาตุ อาโปธาตุ วาโยธาตุ เตโชธาตุ ที่เหลือเป็น อุปาทรูป 24 รูป
2. เวทนา เป็นเวทนาเจตสิก เป็นความรู้สึก มี 5 ได้แก่ ทุกข์ สุข เกิดให้จิตรู้ได้ทางกาย โสมมณัส โทมนัส อุเบกขา เกิดให้จิตรู้ได้ทางใจ
3. สัญญา เป็นสัญญาเจตสิก เป็นความจำได้หมายรู้ ได้แก่ จำสิ่งที่ปรากฏได้ทางตา รับและรู้สึกล้วนๆ ได้ทางใจ



4. สังขาร เป็นเจตสิก 50 ประเภท ประชุมจัดให้เป็นจิตหลากหลาย
5. วิญญาณ เป็นจิตทั้งหมด เป็นสภาพรับรู้ ได้แก่ ระบบรับรู้สิ่งนั้น ๆ ในปัจจุบัน ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ

ดังนั้นการศึกษากฎของไตรลักษณ์ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับขั้น 5 ที่เป็นเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นทุกข์หรือเป็นสุข จนเกิดความยึดมั่นถือมั่นในอุปทานที่เกิดขึ้นในขั้นทั้ง 5 ให้สามารถปล่อยวางอุปทานในใจลงให้ได้ และสามารถนำพรหมวิหาร 4 มาใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องตามความเป็นจริง เหมาะสม ดีงาม โดยมีเมตตา กรุณา มุติตา อุเบกขา ประจําใจปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ตลอดจนรู้จักการใช้ชีวิตอย่างสันโดษในเรื่องของการใช้ปัจจัย 4 คือ ให้รู้จักการประมาณในการใช้จ่ายใช้สอย การบริโภค อุปโภคเหมาะสมกับสภาพที่เป็นอยู่ แต่จะต้องไม่สันโดษในเรื่องของความเพียร คือ ไม่ย่อท้อ ขยัน และทำงานอย่างมีฉันทะ และใช้สติในการดำเนินชีวิตให้ถูกต้องโดยไม่ประมาท พยายามฝึกจิตให้เกิดความรู้ตัวพร้อมทุกขณะ จึงทำให้ชีวิตพัฒนาเข้าสู่เป้าหมายได้ จนเกิดความสุข เกิดสันติสุขได้อย่างแท้จริง จึงเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต สามารถดำเนินชีวิตด้วยปัญญา สอดคล้องกับธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม สามารถประกอบอาชีพได้อย่างเหมาะสม มั่นคง ดังนั้น ชีวิตจะสามารถดำเนินไปได้อย่างปกติสุข จะต้องพัฒนาปัญญาและรักษาคุณธรรมที่มีอยู่ในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในโลกนี้ให้มั่นคง จึงจะทำให้ชีวิตเข้าสู่เป้าหมายสูงสุด คือ การมีสันติสุข

สรุปได้ว่าหลักคุณธรรมสำหรับครู ผู้บริหารการศึกษา ครูอาจารย์ อยู่ในฐานะที่เป็นผู้นำและเป็นแบบอย่างที่ดีของนักเรียน นักศึกษา การที่ศิษย์จะเคารพนับถือและมีความศรัทธาต่อครูอาจารย์ของตนนั้น ครูอาจารย์ต้องมีคุณธรรมเป็นปัจจัยสำคัญ คุณธรรม 4 ประการ ประการแรก คือ การรักษาความสัจ ความจริงใจต่อตัวเอง ที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม ประการที่สอง คือ การรู้จักข่มใจตนเอง ให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสัจ ความดี ประการที่สาม คือ การอดทน อดกลั้น และอดออม ที่จะไม่ประพฤติล่วงความสัจสุจริต ไม่ว่าด้วยเหตุประการใด ประการที่สี่ คือ การรู้จักละวางความเชื่อ และรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง คุณธรรมสี่ประการนี้ ถ้าแต่ละคนพยายามปลูกฝังและบำรุงให้มีความเจริญงอกงามขึ้นโดยทั่วกันแล้ว และจะช่วยใช้ประเทศชาติบังเกิดความสุข ความร่มเย็น และมีโอกาสที่จะปรับปรุงพัฒนาให้มั่นคงก้าวหน้าต่อไป ได้ดังความประสงค์ ครู อาจารย์เป็นคนไทยคนหนึ่งที่ต้องถือปฏิบัติตามหลักคุณธรรมดังกล่าวเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ สถาบันวิชาชีพครูจะได้มีความเจริญก้าวหน้า สังคมและประเทศไทยจะได้มีความเจริญรุ่งเรืองตลอดไป นอกจากนี้หลักธรรม 4 ประการดังกล่าวมาแล้ว ผู้บริหาร ครู อาจารย์และเจ้าหน้าที่ในสถาบันการศึกษา ยังต้องประพฤติและปฏิบัติตามห้วงข้อธรรมดังกล่าว เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ และนักเรียน อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ การเรียนการสอนก็ต้องจัดตามความมุ่งหมายของรัฐ การศึกษาตามนัยแห่งแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 เป็นกระบวนการต่อเนื่องกันตลอดชีวิต เพื่อมุ่งสร้างเสริมคุณภาพของพลเมืองให้สามารถดำรงชีวิตและทำประโยชน์แก่สังคม โดยเน้นการศึกษาเองสร้างเสริมความอยู่รอดปลอดภัย ความมั่นคงและความผาสุกร่วมกันในสังคมไทยเป็นประการสำคัญ จึงได้กำหนดความมุ่งหมายของการศึกษาไว้ 9 ข้อ ความมุ่งหมายของการศึกษา 9 ข้อ เน้นเรื่องคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบุคคล เพื่อสร้างเสริมคุณภาพของพลเมือง ซึ่งอาจสรุปเป็นคุณลักษณะของคนไทยที่มีความจำเป็นจะต้องปลูกฝังให้ถึงพร้อมในสถานการณ์ปัจจุบัน ดังนี้ คุณลักษณะของครูที่ดี 10 ประการ (ครูบ้านนอก, 2564)

1. ความมีระเบียบวินัย หมายถึง ความประพฤติ ทั้งทางกายและวาจาและใจ ที่แสดงถึงความเคารพในกฎหมาย ระเบียบประเพณีของสังคม และความประพฤติที่สอดคล้องกับอุดมคติหรือความหวังของตนเอง โดยให้ยึดส่วนรวมสำคัญกว่าส่วนตัว



2. ความซื่อสัตย์สุจริตและความยุติธรรม หมายถึง การประพฤติที่ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ไม่เอาเปรียบหรือคดโกงผู้อื่นหรือส่วนรวม ให้ยึดถือหลักเหตุผล ระเบียบแบบแผนและกฎหมายของสังคมเป็นเกณฑ์
3. ความขยัน ประหยัด และยึดมั่นในสัมมาอาชีวะ หมายถึง ความประพฤติที่ไม่ทำให้เสียเวลาชีวิตและปฏิบัติกิจอันควรกระทำให้เกิดประโยชน์แก่ตนและสังคม
4. ความสำนึกในหน้าที่และการงานต่าง ๆ รวมไปถึงความรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติ หมายถึง ความประพฤติที่ไม่เอาเปรียบสังคมและไม่ก่อความเสียหายให้เกิดขึ้นแก่สังคม
5. ความเป็นผู้มีความคิดริเริ่ม วิจัยและตัดสินใจอย่างมีเหตุผล หมายถึง ความประพฤติในลักษณะสร้างสรรค์และปรับปรุงมีเหตุมีผลในการทำหน้าที่การงาน
6. ความกระตือรือร้นในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย มีความรักและเทิดทูน ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ หมายถึง ความประพฤติที่สนับสนุนและให้ความร่วมมือ ในการอยู่ร่วมกันโดยยึดผลประโยชน์ของสังคมให้มากที่สุด
7. ความเป็นผู้มีพลานามัยที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ หมายถึง ความมั่นคงและจิตใจ รู้จักบำรุงรักษากายและจิตใจให้สมบูรณ์ มีอารมณ์แจ่มใสมีธรรมะอยู่ในจิตใจอย่างมั่นคง
8. ความสามารถในการพึ่งพาตนเองและมีอุดมคติเป็นที่พึ่ง ไม่ไว้วางใจหรือขอความช่วยเหลือจากผู้อื่นโดยไม่จำเป็น
9. ความภาคภูมิใจและการรู้จักทำนุบำรุงศิลปะ วัฒนธรรม และทรัพยากรของชาติ หมายถึง ความประพฤติที่แสดงออกซึ่งศิลปะและวัฒนธรรมแบบไทย ๆ มีความรักและหวงแหนวัฒนธรรมของตนเองและทรัพยากรของชาติ
10. ความเสียสละ และเมตตาอารี กตัญญูกตเวที กล้าหาญ และความสามัคคีกัน หมายถึง ความประพฤติที่แสดงออกถึงความแบ่งปัน เกื้อกูลผู้อื่น ในเรื่องของเวลากำลังกายและกำลังทรัพย์



เอกสารอ้างอิง

- ครูบ้านนอก. (2564). **หลักคุณธรรมสำหรับครู**. สืบค้นจาก : <https://www.kroobannok.com/2601> สืบค้นเมื่อ 1 กุมภาพันธ์ 2564
- พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. (2542). **คุณธรรมและจริยธรรม**. กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน
- พระไตรปิฎกออนไลน์. (2564). **ศีล 5**. สืบค้นจาก : <https://tripitaka-online.blogspot.com/2016/06/sl003.html> สืบค้นเมื่อ 1 กุมภาพันธ์ 2564
- วิกิพีเดีย. (2564). **อริยสัจ 4**. สืบค้นจาก : https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%AD%E0%B8%A3%E0%B8%B4%E0%B8%A2%E0%B8%AA%E0%B8%B1%E0%B8%88_4 สืบค้นเมื่อ 1 กุมภาพันธ์ 2564
- วิกิพีเดีย. (2564). **ขันธ 5**. สืบค้นจาก : <https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%82%E0%B8%B1%E0%B8%99%E0%B8%98%E0%B9%8C> สืบค้นเมื่อ 1 กุมภาพันธ์ 2564 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติพ.ศ. 2550 ประกาศเมื่อ วันที่ 13 กรกฎาคม พ.ศ. 2520 (ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2550)
- วิชัย เทียนถาวร. (2564). **ปัญญา**. สืบค้นจาก : https://www.matichon.co.th/columnists/news_72460 สืบค้นเมื่อ 1 กุมภาพันธ์ 2564
- สังเวียน ประเดิมดี. (2543). **คุณธรรมในการดำเนินชีวิต**. ว.วิทยาศาสตร์คชสาส์น ปีที่ 22 ฉบับที่ 1 (ก.พ. 2543) : 42-47.
- สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน). (2539) **ราชธรรมกับการพัฒนาสังคม**. กรุงเทพมหานคร. : โรงพิมพ์เลียงเชียง.
- สำนักเลขาธิการคุรุสภา. (2549). **คุรุสจติ ผู้ปฏิบัติตามจรรยาบรรณของวิชาชีพ ประจำปี 2549**. กรุงเทพมหานคร : คุรุสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ. (2541). **รายงานผลการปฏิบัติงาน ประจำปี 2541**. กรุงเทพมหานคร.

